

**Fakultet za poslovne studije i pravo
Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo
Univerziteta „Union-Nikola Tesla” u Beogradu**

Muzej žrtava genocida, Beograd

Sedma naučna konferencija sa međunarodnim učešćem

**STRADANJE SRBA, JEVREJA, ROMA I OSTALIH NA
TERITORIJI BIVŠE JUGOSLAVIJE**

Zbornik radova

Beograd, 2020

STRADANJE SRBA, JEVREJA, ROMA I OSTALIH NA TERITORIJI BIVŠE JUGOSLAVIJE
Sedma naučna konferencija sa međunarodnim učešćem
Zbornik radova

Izdavač	Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd
Suizdavač	Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Beograd
Za izdavača	Prof. dr Milan Radosavljević, dekan Fakulteta za poslovne studije i pravo
Odgovorni urednici	Prof. emeritus dr Života Radosavljević, Fakultet za poslovne studije i pravo Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd, Srbija Prof. dr Veljko Đurić Mišina, Muzej žrtava genocida, Beograd, Srbija Prof. dr Dragan Tančić, Institut za srpsku kulturu, Priština, Leposavić, Srbija Doc. dr Viktorija Rjapuhina, Institut za srpski jezik i komunikacije, Belgorodski državni tehnološki univerzitet Šuhov Doc. dr Sergej Uljanov, Fakultet za poslovne studije i pravo Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd, Srbija
Dizajn korica	Pavle Nikolić
Priprema za štampu	Zoran Bojanić
Štampa	Beopress, Beograd
Godina	2020.
Tiraž	200
Redakcija	Fakultet za poslovne studije i pravo, Staro sajmište 29, Jurija Gagarina 149A, 11070 Novi Beograd Telefon: +381 11 40 03 539 holokaust.sajmiste@fjsp.edu.rs www.fjsp.edu.rs

ISBN 978-86-81088-38-8

**Faculty for Business Studies and Law
Faculty of Information Technology and Engineering
University „Union – Nikola Tesla”, Belgrade**

Museum of Genocide Victims, Belgrade

The Seventh Scientific Conference with International Participation

**SUFFERING OF SERBS, JEWS, ROMA AND OTHERS
IN THE FORMER YUGOSLAVIA**

Proceedings

Belgrade, 2020

Naučni odbor

Prof. dr Milan Radosavljević, dekan, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
Prof. dr Veljko Đurić Mišina, Muzej žrtava genocida, Beograd, Srbija
Prof. dr Željko Simić, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
Prof. dr Milan Milošević, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
Prof. dr Balša Kaščelan, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
Prof. dr Zoran Pešić, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
Prof. dr Dragan Tančić, Institut za srpsku kulturu, Priština, Srbija
Doc. dr Jovan Janjić, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
Doc. dr Milijana Danevska, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
Doc. dr Ljupka Petrevska, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
Doc. dr Vladan Pantović, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
dr Nenad Antonijević, Muzej žrtava genocida, Beograd, Srbija
dr Danijel Vojak, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Republika Hrvatska

Organizacioni odbor

Doc. dr Aleksandar Anđelković, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
msr Vladana Lilić, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
msr Bojan Zdravković, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
msr Vladan Stanković, Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija
Dragana Kukić, Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Srbija

САДРЖАЈ-CONTENT

PREDGOVOR.....	9
FOREWORD.....	10
PREDGOVOR MUZEJ ŽRTAVA GENOCIDA	15
FOREWORD MUSEUM OF GENOCIDE VICTIMS.....	16
ZBORNİK RADOVA	19
OSVRT NA PREDLOG ZAKONA O MEMORIЈALNOM CENTRU SAJMIŠTE – NOVI BEOGRAD	21
Maja Anđelković, Života Radosavljević, Bojan Zdravković	
HOLOKAUST I MILENIЈALACI	35
Maja Anđelković, Aleksandar Anđelković, Suzana Pajić	
STRADANJE SRBA NA KOSOVU U DRUGOM SVETSKOM RATU, PRIMERI UROŠEVCA I LIPLJANA – PUBLIKOVANA SEĆANJA SVEDOKA KAO ISTORIЈSKI IZVOR.....	47
Nenad Antonijević	
FUNKCIЈA SPOMEN-GROBLЈA U SOCIЈALISTIČKOЈ JUGOSLAVIЈI PRIMER SPOMEN – GROBLЈA U SREMSKOЈ MITROVICI.....	69
Bojan Arbutina	
DIDAKTIČKO-METODIČKI ASPEKTI UČENЈA O HOLOKAUSTU.....	81
Olja Arsenijević, Vladana Lilić, Polona Šprajc	
TOKSIČNI LIDERI	101
Gordana Đuretić, Milan Janković, Nevena Krasulja	
ORЈENTACIЈA NA PROŠLOST LOGORA SMRTI ZEMUN I BUDUĆNOST USTANOVE SPOMEN ŽRTVE HOLOKAUSTA	113
Aleksandra Gajdobranski, Vera Krmpot, Brankica Tešanović	

POKUŠAJI OSNIVANJA MEMORIJALNOG CENTRA SRPSKIM ŽRTVAMA GENOCIDA U XX VEKU	127
Jovan Janjić	
SISTEMATSKO UNIŠTAVANJE SRBA, JEVREJA I ROMA NA TERITORIJI NDH	139
Adriana Jović-Bogdanović	
HOLOKAUST - NAJBRUTALNIJI GENOCID II SVETSKOG RATA	155
Milica Kastratović, Vanda Božić	
PODUNAVSKE ŠVABE NAŠE KOMŠIJE – BEG, ISELJAVANJE, INTERNACIJA I LIKVIDACIJA NA PODRUČJU VOJVODINE (1944-1954.)	173
Svetlana Mihić	
NEGOVANJE SEĆANJA NA ŽRTVE HOLOKAUSTA NA PRIMERU RUSIJE	185
Bojana Burić-Mutavči, Vjačeslav Mutavči, Dragana Kukić	
MASAKR U DRAGINCU	197
Goran Nikolić, Dalibor Milinković	
STRADANJE DECE I OMLADINE TOKOM DRUGOG SVETSKOG RATA PRINUDNO VASPITANJE I OBRAZOVENJE	211
Maja Nikolova	
NEDOVRŠENA IGRA-GUBITAK SEĆANJA NA STRADANJE DECE U NDH (1941 -1945)	227
Ana Opačić, Nenad Milkić	
PRILOZI ZA DOSIJE STARI BROD 1942.	249
Predrag Ostojić	
ZLOČINI VELIKOALBANSKIH EKSTREMISTA U PLAVU TOKOM DRUGOG SVETSKOG RATA	263
Božidar Otašević, Branislav Otašević	
SEĆANJE NA STRADANJE SRBA U SPOLJNOPOLITIČKOM DISKURSU	285
Zoran R. Pešić	
BERGHOLCOVA STUDIJA O NASILJU U OBLASTI KULEN-VAKUFA: NEDOSTACI I PREDNOSTI SRPSKE ISTORIOGRAFIJE	299
Stefan Radojković	
DECA I HEROJI U HOLOKAUSTU	309
Milan Radosavljević, Aleksandar Anđelković, Dragana Radosavljević	
ETNIČKO ČIŠĆENJE NA BALKANSKOM POLUOSTRUVU U DVADESETOM VEKU	323
Dragoljub Sekulović, Božidar Forca	

ETNIČKA STRUKTURA STANOVNIŠTVA KOSOVA I METOHIJE U PERIODU POSLE DRUGOG SVETSKOG RATA	343
Dragoljub Sekulović, Gordana Jakovljević, Božidar Forca	
O JEDNOM USAMLJENOM HRVATSKOM POGLEDU NA GENOCIDNU PRIRODU NDH-A	361
Željko Simić	
BUGARSKI ZLOČINI U MORAVSKOJ VOJNO-INSPEKCIJSKOJ OBLASTI I PROCES NASILNE ASIMILACIJE U PRVOM SVETSKOM RATU	373
Vladan Stanković, Ljupka Petrevska, Milijana Danevska	
KONCEPTUALIZACIJA ISTRAŽIVANJA STRADANJE SRBA, JEVREJA, ROMA I DRUGIH NA TERITORIJI BIVŠE JUGOSLAVIJE TOKOM DRUGOG SVETSKOG RATA	385
Dragan Tančić, Miodrag Gordić, Petar Tančić	
SUGERISANA REINTERPRETACIJA VEBEROVE STUDIJE O PROTESTANTSKOJ ETICI I DUHU KAPITALIZMA: JEDAN UVID U POTENCIJAL JEVREJSKE ETNIČKO KONFESIONALNE ZAJEDNICE	399
Milan Vemić	
U POTRAZI ZA OBRAZOVANJEM O GENOCIDU NAD ROMIMA ILI O ANALIZI PRIKAZA ROMSKOG GENOCIDA U HRVATSKIM UDŽBENICIMA POVIJESTI	421
Danijel Vojak, Ivan Brlić	
AUSTRO-UGARSKA MONARHIJA, RAZVOJ I ŠIRENJE TERORIZMA	435
Jovo Vučković	
PRILOZI	449
DANAŠNJE SLIKE ČIŠĆENJA HRVATSKOG PROSTOR U NDH	451
Božo Grbić	
DEPORTACIJA BAČKIH JEVREJA 1944. GODINE	463
Živana Krejić	
POZDRAVNI GOVOR PREDSEDNIKA UDRUŽENJA ZATOČENIKA I POTOMAKA ZATOČENIKA LOGORA GENOCIDA U NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ 1941-1945. GODINE	469
Slavko Milanović	

UDC
341.485(497.1)"1941/1945"
323.1(497.1)"1941/1945"

KONCEPTUALIZACIJA ISTRAŽIVANJA STRADANJE SRBA, JEVREJA, ROMA I DRUGIH NA TERITORIJI BIVŠE JUGOSLAVIJE TOKOM DRUGOG SVETSKOG RATA

Dragan Tančić¹, Miodrag Gordić², Petar Tančić³

¹Institut za srpsku kulturu, Priština/Leposavić, Srbija, dragan_tancic@yahoo.com

²Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union-Nikola Tesla”, Beograd, Srbija, miodrag.gordic@fpp.edu.rs

³Beograd, Srbija, petar.tancic@gmail.com

Apstrakt: *Konceptualizacija istraživanja je prva faza istraživačkog procesa usklađena sa uslovima i karakteristikama (bitnim odredbama) istraživanja. Stradanje Srba, Jevreja, Roma i ostalih na teritoriji bivše Jugoslavije tokom Drugog svetskog rata je nužno istraživati na naučnoj osnovi a to znači, pre svega istražiti opšte i posebne uslove, subjekte, motive, ciljeve i interese, aktivnosti raznih subjekata, metode i sredstva, rezultate, posledice i efekte, na datom prostoru i vremenu, primenom tipskog modela procesa i predmeta istraživanja.*

Pod uslovima u ovom radu shvatamo skup činilaca čije postojanje je predstavljalo osnov stradanje Srba, Jevreja, Roma i ostalih na teritoriji bivše Jugoslavije tokom Drugog svetskog rata, manifestovanje karakteristika određenih pojava, tako da se može konstatovati mnoštvo uslova i njihovih bitnih činilaca, raznovrsnost, mnogobrojnost i protivurečnost istih. Možemo konstatovati da imamo, s jedne strane, nužne i dovoljne uslove i s druge, ostale uslove. Nužni uslovi su uslovi, bez kojih stradanje Srba, Jevreja, Roma i ostalih ne bi moglo ni nastati, niti se ostvarivati. Nužne i dovoljne uslove odredićemo kao bitne a ostale kao nebitne uslove. Zatim možemo razlikovati uslove koji su odgovarali, pogodovali razvoju i manifestaciji pojava, koje možemo nazvati povoljnim uslovima za razliku od onih koji nisu pogodavali ostvarivanju datih pojava. Društveni uslovi su bili uslovljeni društvenim odnosima i procesima.

Subjekti u ovom radu su bitni činioci društvenih i političkih procesa, u kojim je učestvovalo mnoštvo subjekata koji su se međusobno razlikovali po mnogim kvantitativnim i kvalitativnim svojstvima, ulogama i položajima, mestu, funkcijama, te u su se u tim procesima javljali kao subjekti- pripadnici naroda koji su stradali, i s druge strane, subjekti koji su bili izvršioци holokausta i genocida na pros-

toru. Svi subjekti su imali određene potrebe, motive, interese, ciljeve, pojedinačne, grupne, biloške, fiziološke, društvene, političke, koji su se ostvarivali delovanjem u odnosu na određene, uslove i situacije. Aktivnosti subjekata su bile određene raznovrsnim interesima i one su bile usmerene ka ostvarivanju određenih političkih i drugih interesa.

Svaka aktivnost je u osnovi ciljno-racionalna, svesna i svrsishodna, dinamična aktivnost i bitan činilac kako konceptualizacije, tako i politike i političkog i sl. Suština aktivnosti jeste da ima određene motive, koji su racionalno definisani, svesne inicijatore i učesnike, koji faktički i utvrđuju nivo potrebnih aktivnosti i ciljeva koje treba ostvariti. Metod je nužni činilac aktivnosti i ponašanja subjekata koji izaziva određene efekte i posledice, racionalno i funkcionalno je povezan sa ciljem, ciljevima, svrsishodan je, i isti je nužan činilac strukture politike i političkih procesa. Ostvarivanje aktivnosti subjekata politike i političkih procesa ostvaruje se primenom raznovrsnih metoda i funkcionisanjem podsistema informisanja, odlučivanja, organizovanja, komuniciranja i vrednovanja. Osnovne metode u ovom radu su metode naučnog istraživanja, kao i metode politike, političkog delovanja- metode sukoba i metode saradnje.

Ključne reči: *Konceptualizacija, istraživanje, tipski model procesa i predmeta istraživanja, Srbi, Jevreji, Romi, narodi, nacionalne manjine.*

1. OPŠTA SHVATANJA O KONCEPTUALIZACIJI

U naučnom fondu kada se razmatraju problemi naučnog definisanja konceptualizacije, postoje različiti pristupi i shvatanja. Generalno uzev, kada se razmatra ova tematika, uvek se polazi od shvatanja pojmova naučnog istraživanja, projektovanja, strukture projekta istraživanja, nacрта naučne zamisli, veza i odnosa sa paradigmatiskim pristupima, odnosima naučnih radnika prema datoj praksi, i sl. Iako postoje mnoge razlike u shvatanjima pojma konceptualizacije, mogu se uočiti generalna shvatanja o bitnim odredbama ovog pojma. Tako, na primer, Koen i Nejgel ističu odredbu, da je hipoteza neophodna na početku istraživanja, gde se uočava problematična situacija ali se ne zalazi u njeno razmatranje (Koen i Nejgel, 1965). Drugi poznati autor, Džon Đui ističe problematičnu situaciju koja prethodi istraživanju i ista je „preduslov“ obzirom da podstiče svako istraživanje. Problematična situacija postaje problematična u procesu tretiranja istraživanja, time se naglašava da proces istraživanja ne započinje prikupljanjem podataka i činjenica ili postavljanjem hipoteza već problematičnom situacijom i određenjem elemenata iste ona postaje osnov problema, traže se moguća rešenja koja se nameću kao ideja (Đui, 1962). Naš poznati metodolog, Miroslav Pečujlić smatra da je konceptualizacija proces izgradnje pojmova, kao i da je konceptualizacija početna operacija istraživačkog procesa, kojom se definiše predmet, teorijski i operacionalno (Pečujlić, 1982). Bogoljub Pejčić je na stanovištu da je povod i predmet istraživanja, konkretizovan problem i me-

tod. Početne radnje svih istraživanja su svrsishodne, misaone, teorijske pripreme, početnih zamisli, pojmovnog aparata, hipoteze, prikupljanje podataka, a sve u funkciji rešavanja nekog problema istraživanja (Pejčić, 1975). Bogdan Šešić jedan od najpoznatijih metodologa sa prostora bivše SFRJ konceptualizaciju shvata pre svega kao teorijsko-misaono definisanje problema i predmeta istraživanja, pri čemu su izbor problema i predmeta istraživanja faze prethodne teorijske elaboracije, zapažanje praznina i nedovoljnih znanja o problemu i predmetu koji se istražuje (Šešić, 1971). Bitan početni korak konceptualizacije radi rešavanja problema jeste definisanje hipoteza o mogućim rešavanjima problema. Krajnji činilac konceptualizacije odnosi se na odabir naučnih metoda, provere postavljenih hipoteza i tehnika datog naučnog istraživanja. Konceptualizacija i rekonceptualizacija čine suštinu istraživačkog projekta. Na osnovu navedenog, nesporno je da je konceptualizacija vezana za početnu fazu naučnog istraživanja, pri čemu je težište na projektovanju istraživanja, izradi projekta, a sve do predistraživanja.

2. PRIMENA KONCEPTUALIZACIJE

Konceptualizacija kao proces i sistem, zamišlja predmet i istraživanje po modelu tipskog predmeta istraživanja, što na prvom mestu znači istraživanje uslova u kojima se neka pojava, problem ili proces javlja. Pod uslovima se generalno uzev shvataju činioci koji postoje u nekom vremenu i prostoru i isti su osnov realizacije pojava i manifestovanje svojstava određene pojave odnosno pojava. To znači, da imamo u vidu spoljne i unutrašnje uslove, njihov ne mali broj, raznovrsnost i protivrečnost istih, uticaje, intenzitet ispoljavanja, te u tom kontekstu imamo, nužne i dovoljne uslove i druge uslove. U skladu sa definisanom temom ovog originalnog naučnog rada, primer su uslovi koje treba izučavati kada se posmatraju izvršeni zločini nad Srbima, Jevrejima, Romima i pripadnicima drugih naroda na teritoriji bivše Jugoslavije tokom Drugog svetskog rata. U tom kontekstu bitno je uočiti i istražiti (spoljne) nužne i dovoljne uslove u međunarodnoj zajednici koji su pogodovali nastanku i razvoju agresivne politike sila osovine odnosno „nacističke Nemačke“ i „fašističke Italije“. Agresivna sila politike navedenih članica „sila osovine“ i njihovih koalicionih partnera pred Drugi svetski rat i tokom istog, a sve do 1945. godine, pogodovala je nastanku (unutrašnjih) povoljnih uslova i u mnogim pojedinačnim državama, kao i u Jugoslaviji; u kojima je došlo do stradanja velikog broja Srba, Jevreja, Roma i drugih naroda i nacionalnih manjina. Posebno je značajno naučno istražiti uslove u Jugoslaviji koji su pogodovali nastanku i razvoju i manifestaciji pojava odn. ratnih

zločina, stradanja pripadnika raznih naroda i nacionalnih manjina, koje možemo nazvati povoljnim uslovima za razliku od onih koji nisu pogodovali ostvarivanju ratnih zločina i stradanja Srba, Jevreja, Roma i pripadnika drugih naroda i nacionalnih manjina, na određenim prostorima i u određenim vremenskim periodima. U tom kontekstu su posebno značajni politički, nacionalni, verski, kulturni i drugi uslovi. Ti uslovi prerastaju u uzrok, a rezultat istih su velika stradanja i zločini prema pripadnicima pojedinih naroda i nacionalnih manjina, kako po nacionalnoj, tako i po verskoj osnovi.

Primenjujući davno poznati metod političkog delovanja „*divide et impera*“ članice sile osovine i njihovi koalicioni partneri na prostoru Jugoslavije tokom Drugog svetskog rata su stvorili relativno povoljne uslove za svoje političke, vojne, ekonomske i druge motive, ciljeve i interese i aktivnosti, koji su za rezultat imali veliki broj poginulih žrtava Srba, Jevreja, Roma i pripadnika drugih naroda i nacionalnih manjina, a što se može uočiti iz tabele, koja sledi.

Tabela 1: Komparativni pregled broja poginulih po nacionalnoj pripadnosti prema Bogoljubu Kočoviću, Vladimiru Žerjaviću i Poimeničnom popisu žrtava Drugog svetskog rata u Jugoslaviji .

Autor	Bogoljub Kočović	Vladimir Žerjavić	Poimenični popis žrtava Drugog svetskog rata u Jugoslaviji*
Srba	487.000	530.000	346.740
Hrvata	207.000	192.000	83.257
Muslimana	86.000	103.000	32.300
Slovenaca	32.000	42.000	42.027
Crnogoraca	50.000	20.000	16.276
Jevreja	60.000	57.000	45.000
Nemaca	26.000	28.000	**
Ostalih	66.000	55.000	31.723
Ukupno	1.014.000	1.027.000	597.323

* Bez pripadnika ne-komunističkih formacija i žrtava komunističkog terora

** Pripadnici Nemačke nacionalne manjine u Jugoslaviji nisu bili, osim pripadnika.

Izvor: Bogoljub Kočović: *Žrtve Drugog svetskog rata u Jugoslaviji*, Svjetlost, Sarajevo, 1990, strana 111; Vladimir Žerjavić: *Gubici stanovništva Jugoslavije u Drugom svjetskom ratu*, Jugoslovensko viktimološko društvo, Zagreb, 1989, strana 82, „Sporna knjiga mrtvih“, Danas, Zagreb, 21.11.1989, strana 24 i 25.

Josip Broz Tito je u pismu britanskom ambasadoru u Jugoslaviji Stivensonu od 17. maja 1945. godine, osam dana po kapitulaciji Nemačke i dva dana posle okončanja ratnih operacija u Jugoslaviji, javno izneo podatak, da je broj jugoslovenskih žrtava do kraja rata bio viši od 300.000 poginulih i oko 200.000 teško ranjenih boraca i oko 1.300.000 poginulih stanovnika (Biber, Tito-Churchill, 1981).

Na ovom primeru se mogla, npr., u kraćim crtama prikazati primena tipskog modela odn. povezanost unutrašnjih i spoljnih uslova, motiva, ciljeva, interesa, aktivnosti različitih subjekata.

Primer je i politika NDH prema Srbima koji su se zatekli u granicama nove NDH, koja se menjala obzirom na unutrašnje političke uslove, kao što je nastanak i razvoj partizanskog pokreta, kao i na spoljnopolitičke uslove, kao ograničenja iseljavanja Srba u Srbiju izdatih od strane nemačkih vlasti. Na prostoru NDH živelo je oko 1.800.000 Srba koji su činili oko trećinu ukupne populacije NDH (Goldstein, 2016), koji su predstavljali veliku smetnju u stvaranju etnički čistog hrvatskog prostora. Prinudno iseljavanje Srba, kao i stalno podsticanje terorom na „dobrovoljno iseljavanje“ bilo je jedno od političkih metoda vlasti NDH, kako bi rešili „srpsko pitanje“. U Zagrebu su masovna hapšenja i iseljavanja počela 5. i 6. jula 1941., a na prostoru cele NDH masovna iseljavanja otpočela su od 10. i 11. jula 1941. Veliki broj Srba, bežeći od pokolja su napustili NDH ili su bili proterani preko Drine u Srbiju u zbegovima. U avgustu 1941 bilo je oko 180.000 srpskih izbeglica, od kojih je većina bila iz NDH. Zbog jačanja partizanskog pokreta u Srbiji, krajem jula, avgusta i septembra 1941 Nemci su vlastima NDH dali do znanja da više neće primati izbeglice u Srbiju (Goldstein :2016). I na ovim primerima se uočava primena konceptualizacije, u smislu napred navedenog.

Suštinski, najznačajniji činilac konceptualizacije istraživanja predstavljaju raznovrsni subjekti. S jedne strane, imamo spoljašne subjekte u okviru međunarodne zajednice, a s druge, unutrašnje, na prostoru Jugoslavije tokom Drugog svetskog rata. Subjekte moramo posmatrati kroz osnovne dve kategorije u procesu stradanja pripadnika naroda i nacionalnih manjina:

- a) subjekte - žrtve stradanja i zločina;
- b) subjekte – ideologe i izvršioce stradanja i zločina,
- c) a sve posmatrano u koleracijskim odnosima: stradalnik, žrtva – izvršilac stradanja i zločina, a prema prirodnim i društvenim svojstvima, načinu, obliku, mestu i vremenu izvršenja stradanja i zločina.

Konceptualizacijom se obuhvata i izučavanje motiva, interesa i ciljeva stradalnika, žrtava, političkih ili partijskih ideologa, nosilaca i izvršilaca stradanja i zločina

koji su u protivrečnom odnosu. Aktivnosti, delatnosti i delanja subjekata – stradalnika, žrtava i ideologa, nosilaca i izvršilaca zločina.

Metode i sredstva primenjivani u procesu vršenja zločina, kao i metode i sredstva koji su korišteni od strane žrtava u procesu zaštite od nosilaca i izvršilaca zločina.

Kada se istražuju stradanja i zločini protiv pripadnika nekog naroda ili nacionalnih manjina, kao na primeru Srba, Jevreja, Roma i drugih na teritoriji bivše Jugoslavije tokom Drugog svetskog rata, ili šire, neophodno je posebno obraditi klasifikaciju žrtava, oblike zločina, načine izvršenja zločina, vreme i mesto izvršenja zločina, metode i sredstva u procesu vršenja zločina, i druge bitne činioce.

Kriterijum mesto izvršenja zločina (zemlja) i broja žrtava (Jevreji) prikazaćemo na narednoj tabeli.

Tabela 2: Broj žrtava (Jevreja) prema zemlji – državi

Zemlja	Minimum	Maksimum
Austrija	58.000	60.000
Belgija	25.000	28.000
Čehoslovačka (1936.)	233.000	243.000
Francuska	60.000	65.000
Grčka	57.000	60.000
Italija	8.500	9.500
Jugoslavija	55.000	58.000
Luksemburg	3.000	3.000
Mađarska (u granicama od 1938.)	180.000	200.000
Holandija	104.000	104.000
Norveška	700	200
Nemačka (u granicama od 1938.)	160.000	180.000
Poljska	2.350.000	2.600.000
Rumunija (u granicama od 1940.)	200.000	220.000
SSSR (u granicama od 1939.) i baltičke države	700.000	750.000
Ukupno žrtve “konačnog rešenja”	4.194.200	4.581.200

Izvor: Dokumentation zur Massenvergasung – dokumentacija o masovnom trovanju, izd. Savezna centrala domovinskih službi, 1958. godine; G. Reitlinger: Die Endlösung, Berlin, 1956

Tabela 3: Prema mestu gde su ubijeni i broj ubijenih (Jevreja).

Mesto ubistva	Broj ubijenih
U getima	800.000

U koncentracionim i radnim logorima	1.300.000
Logorima smrti	2.700.000
Van logora	preko 300.000

Izvor: Wojciech Materski and Tomasz Szarota. *Polska 1939–1945. Straty os-
bowe i ofiary represji pod dwiema okupacijami* Institute of National Remembrance
(IPN), Warsaw, 2009; ISBN 978-83-7629-067-6

Kao primer navešćemo i jednu klasifikaciju civilnih lica kao žrtava stradanja i zločina:

- ubijena lica (pojedinačna i masovna ubistva)
- ranjena lica (žrtve teških i lakših telesnih povreda)
- logoraši (masovna i pojedinačna)
- silovana i seksualno zlostavljana lica
- žrtve prinudnog premeštanja iz jedne u drugu nacionalnu, etničku i versku grupu
- deportovana lica
- izbegla lica
- raseljena lica
- oteta lica
- mučena lica
- žrtve granatiranja
- odvođenje u ropstvo
- lica na prisilnom radu
- žrtve upotrebe nedozvoljenih sredstava ratovanja
- povećani mortalitet stanovništva (umrli zbog teških uslova rata i genocida)
- smanjen prirodni priraštaj stanovništva (usled teških uslova rata i genocida)
- i druge žrtve.

Oblici zločina prema Srbima, Jevrejima, Romima i pripadnicima drugih naroda i nacionalnih manjina tokom Drugog svetskog rata na prostoru Jugoslavije mogu se klasifikovati na:

- ubistva
- vešanja
- sakaćenja
- ranjavanja
- zarobljavanja

- silovanja
- seksualno ropstvo
- prisilna prostitucija
- prisilna sterilizacija
- pokrštavanja
- deportacije
- otmica lica
- progoni
- istrebljenje
- spaljivanje
- prisilni rad
- batinjanje
- lažno svedočenje
- odstranjivanje, vađenje, lomljenje organa ili delova tela
- uskraćivanje medicinske pomoći
- povećanje mortaliteta stanovništva
- smanjenje prirodnog priraštaja stanovništva
- neljudsko postupanje
- namerno nametanje teških životnih uslova
- nametanje mera kojima se sprečava rađanja unutar grupe
- pljačkanje
- uništavanje i prisvajanje imovine i drugi.

Posebno je značajno istražiti načine izvršenja zločina, koje možemo klasifikovati kao:

- streljanje
- klanje
- spaljivanjem živih lica
- davljenjem
- bacanjem živih lica u jamu, reku
- ubijanjem na prisilnom radu
- ranjavanjem na prisilnom radu
- udaranjem po glavi, polnim organima
- udaranjem po leđima
- udaranjem po tabanima
- udaranjem po ušima
- bombardovanje

- deportovanjem
- pokrštavanjem
- prisilnim proterivanjem
- silovanjem
- prisilnom sterilizacijom
- pretnjom ubistva najmilijih
- pretnjom mučenja najmilijih
- pretnjom ranjavanja najmilijih
- pretnjom mučenja drugih
- vešanjem
- sakaćenjem
- soljenjem živih rana
- upotrebom zabranjenih bojnih otrova.

Za valjano naučno istraživanje neophodno je utvrditi i samo mesto izvršenja zločina:

- država
- selo
- opština
- grad
- u kući
- na radnom mestu
- školi
- crkvi
- na njivi
- na stratištu
- u zbegu.

Postoje i drugi kriterijumi klasifikacije, ali, obzirom na naslov rada i ograničen prostor, zadržaćemo se na ovom obimu.

3. ZAKLJUČAK

Konceptualizacijom istraživanja, generalno uzev, stradanja pripadnika raznih naroda i nacionalnih manjina i verskih konfesija na prostoru Jugoslavije tokom Drugog svetskog rata, nesporno je da se na naučnoj osnovi mogu istraživati ove pojave i procesi, primenom naučnih metoda, tehnika i instrumenata. Istraživanja ovih pojava i procesa su posebno osetljiva i uvek aktuelna i naučno značajna i društveno opravdana i potrebna, kako, s jedne strane, radi sticanja novih naučnih saznanja, a s druge, i davanje društvenih doprinosa generacijama koje su stasala posle tih teških i bolnih vremena. Takve pojave i procesi, ma koliko bile bolne, ne mogu se, niti smeju zaboraviti u kolektivnoj i pojedinačnoj svesti pripadnika naroda i nacionalnih manjina koje su bile žrtve nacizma, fašizma i ustaštva u Drugom svetskom ratu, na prostoru Jugoslavije.

LITERATURA

A) KNJIGE:

- [1] Koen Moris, i Nejgel Ernest: (1965). *Uvod u logiku i naučni metod*, Zavod za izdavanje udžbenika SRS, Beograd.
- [2] Đui Džon: Logika. (1962). *Teorijska istraživanja*, Nolit, Beograd.
- [3] Pečujlić Miroslav: (1982). *Metodologija društvenih nauka*, Savremena administracija, Beograd.
- [4] Pejčić Bogoljub: (1975). *Metodologija empirijskog naučnog istraživanja*, Hrestomatija, Univerzitet u Beogradu, Defektološki fakultet, Beograd.
- [5] Šešić Bogdan: (1971). *Osnovi metodologije društvenih nauka*, Naučna knjiga, Beograd.
- [6] D. Biber, Tito-Churchill, (1981). *strogo tajno*, Arhiv Jugoslavije, Globus, Beograd – Zagreb.
- [7] S. Goldstein, (2016). *Jasenovac: tragika, mitomanija, istina*, Zagreb, Fraktura
- [8] Bogoljub Kočović: (1990). *Žrtve Drugog svetskog rata u Jugoslaviji*, Svjetlost, Sarajevo.

[9] Vladimir Žerjavić: (1989). *Gubici stanovništva Jugoslavije u Drugom svjetskom ratu*, Jugoslovensko viktimološko društvo, Zagreb, 1989, strana 82, „Sporna knjiga mrtvih“.

[10] Wojciech Materski and Tomasz Szarota: Polska (1939–1945). *Straty osobowe i ofiary represji pod dwiema okupacjami Institute of National Remembrance (IPN)*, Warsaw, 2009; ISBN 978-83-7629-067-6.

[11] G. Reitlinger: (1956). *Die Endlösung, Berlin, Dokumentation zur Massenvergasung* – dokumentacija o masovnom trovanju, izd. Savezna centrala domovinskih službi, 1958. godine.

B) NOVINSKI ČLANCI

[1] Danas, Zagreb, 21.11.1989, strana 24 i 25;

[2] Ivo Goldstein: Povijest 21: Hrvatska povijest, Zagreb, Jutarnji list, 2008

CONCEPTUALIZATION OF THE STUDY OF THE SUFFERING OF SERBS, JEWS, GYPSIES AND OTHERS IN THE FORMER YUGOSLAVIA DURING THE SECOND WORLD WAR

Dragan Tančić¹, Miodrag Gordić², Petar Tančić³

¹*Institute for Serbian culture, Priština/Leposavić, Serbia,
dragan_tancic@yahoo.com*

²*Faculty of business studies and law, University "Union - Nikola Tesla", Belgrade,
Serbia, miodrag.gordic@fbsp.edu.rs*

³*Belgrade, Serbia, petar.tancic@gmail.com*

Abstract: *Research conceptualization is the first stage of the research process that corresponds to the conditions and characteristics (essential provisions) of the research. The suffering of Serbs, Jews, Gypsies and others in the former Yugoslavia during the Second world war is necessarily studied on a scientific basis, which means that first of all to study the General and special conditions, objects, motives, goals and interests, activities of various subjects, methods and means, results, consequences and consequences, in a given space and time, applying a typical model of the process and the subject of research.*

In the context of this work, we understand the set of factors that formed the basis of the suffering of Serbs, Jews, Gypsies and others in the territory of the former Yugoslavia during the Second world war, the manifestation of the characteristics of certain phenomena, so that we can state the many conditions and their essential factors, the diversity, diversity and contradiction of them. We can state that we have, on the one hand, the necessary and sufficient conditions, and on the other-other conditions. The necessary conditions are the conditions without which the suffering of Serbs, Jews, Roma and others cannot arise and not be realized. We will define necessary and sufficient conditions as important and others as non-essential conditions. Then we can distinguish between the conditions that corresponded to, contributed to the development and manifestation of phenomena that we can call favorable conditions, as opposed to those that did not contribute to the achievement of these phenomena. Social conditions were determined by social relations and processes.

The subjects in this work are important factors of social and political processes, in which many subjects participated, which differed from each other in many quantitative and qualitative properties, roles and

Sedma naučna konferencija sa međunarodnim učešćem

positions, places, functions, and in these processes were considered as subjects-members of people who suffered, and, on the other hand, subjects who were the perpetrators of the Holocaust and genocide in space. All subjects had specific needs, motives, interests, goals, individual, group, duplicitous, physiological, social, political, which were carried out by actions in relation to specific conditions and situations. The activities of the subjects were determined by a variety of interests, and they were aimed at achieving certain political and other interests.

Each activity is basically a purposeful, intelligent and purposeful, dynamic activity and an important factor in both conceptualization and policy, as well as political, etc. the Essence of the activity is that it has certain motives that are rationally defined, conscious initiators and participants who take into account and determine the level of necessary actions and goals to be fulfilled. This Method is a necessary factor of activity and behavior of subjects, which causes certain consequences and consequences, is rationally and functionally related to the purpose, goals, purposefulness, and is the same necessary factor of the structure of politics and political processes. The activities of political actors and political processes are carried out through the use of various methods and the functioning of subsystems of information, decision-making, organization, communication and evaluation. The main methods in this work are methods of scientific research, as well as methods of policy, political action-methods of conflict and methods of cooperation.

Keywords: *Conceptualization, research, typical model of the process and subject of research, Serbs, Jews, Roma, peoples, national minorities.*
